**Alko Oy:n lausunto Talousvaliokunnalle**

**HE 173/2024**

**Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta**

**Alko Oy:n lausunto alkoholilain muutoksiin kotiinkuljetuksesta**

Esityksen mukaan alkoholilakia muutettaisiin siten, että mahdollistettaisiin alkoholiyhtiö Alko Oy:lle ja vähittäismyyntiluvallisille toimijoille sekä alkoholilain poikkeuksille alkoholijuomien verkkokauppa sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntikonseptit, kuten alkoholijuomien toimitus. Ehdotuksen mukaan muutokset toteutettaisiin ikärajavalvonta turvaten.

Alko kiittää mahdollisuudesta lausua esitykseen.

**YHTEENVETO**

- **Osana palvelun kehittämistä Alko on kiinnostunut juomien vastuullisesta kotiinkuljetuksesta, ja kannattaa pääosin esitystä.** Suomalaisten odotukset kaikkikanavaista palvelua kohtaan ovat kasvaneet. Tämä sisältää myös tuotteiden kotiinkuljetuksen. Valtion alkoholin vähittäismyyntimonopoli Systembolagetilla on ollut Ruotsissa ainoana yli 3,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien juomien vähittäismyyjänä kotiinkuljetusmahdollisuus vuodesta 2021. Norjan Vinmonopoletilla kotiinkuljetus on ollut mahdollista vuodesta 2001 lähtien. Kotiinkuljetusmyynnin osuus myyntilitroista on kummassakin maassa alle prosentin luokkaa.
- **Hallitusohjelman mukaan Alkon kansanterveydellistä tehtävää ei muuteta. Siksi kotiinkuljetusoikeuden ulottamisessa alkoholilain poikkeuksiin olisi tärkeää odottaa EU:n notifiointiprosessin lopputulos.** Jos tilaviinin ja käsityöläisoluiden toimittaminen ostajalle tai muulle vastaanottajalle mahdollistettaisiin, olisi todennäköistä, että EU katsoisi sääntelyn syrjivän muita jäsenvaltioita. Tällä voisi olla vaikutusta Alkon kansanterveydelliseen asemaan. Esityksen notifiointiprosessi on kesken ja olisi tärkeää odottaa prosessin lopputulos sekä tehdä mahdolliset tarvittavat muutokset ennen lain hyväksymistä. Esimerkiksi Ruotsissa pientuottajat eivät saa kotiinkuljettaa tuotteitaan. Pientuottaja- ja lähituotteiden trendi on vahvistunut viime vuosina. Alkon valikoimassa on lähes 700 kotimaisen pientuottajan tuotetta. Pientuottajat pääsevät maksutta Alkon verkkokauppaan, jonka kautta kotiinkuljetus järjestyy. Verkkokaupan lisäksi pientuottaja voi omalla ilmoituksellaan saada tuotteensa myyntiin 1–10 Alkon myymälään.
- **Ehdotetussa lainsäädännössä on onnistuneita sääntelyratkaisuja**. Alko pitää perusteltuna alkoholin kotiinkuljetuksen säätelemistä, jotta voidaan varmistaa myynninvalvonnan mahdollisimman tehokas toteutuminen, viranomaisten valvonta, kotiinkuljetusta harjoittavien toimijoiden omavalvonta sekä alkoholin kokonaiskulutuksen kasvun ehkäisy. Alkoholi ei ole tavanomainen hyödyke, eikä sen kotiinkuljetus ole suoraan verrattavissa kivijalasta tehtävään alkoholin vähittäismyyntiin tai muiden verkkokauppaostosten kotiinkuljetuksiin, kuten kansainvälinen tutkimus osoittaa. Tavoitteena tulee olla, että kotiinkuljetus ei kasvata alkoholin kokonaiskulutusta.

- **Tarvitaan kattavaa vaikutusten arviota ja seurantaa alkoholipolitiikasta kokonaisuutena sekä yksittäisistä esityksistä.** Terveystaloustieteelliselle vaikuttavuustutkimukselle alkoholipolitiikasta pitää allokoida resursseja.

## YLEISET HUOMIOT

1. **Hallituksen esitysluonnoksessa on onnistuneita ratkaisuja uudeksi sääntelyksi.**
    - Alko pitää hyvänä, että alkoholin kotiinkuljetus on otettu osaksi alkoholilakia, jotta sen perusperiaatteet koskevat alkoholin kotiinkuljetusta kaikille erilaisille kuljetusyrityksille ja lähettipalveluille.
        - Myynninvalvonnasta on pidettävä kiinni ja sitä tulee viranomaisten valvoa.
        - Alkoholin kotiinkuljetuksen luovutuksia tulee voida tehdä ainoastaan alkoholilain sallimina aikoina ja luovutusajat tulee pystyä todentamaan valvovalle viranomaiselle.
        - Alko pitää välttämättömänä, että alkoholin kotiinkuljetustoimitus on luovutettava aina henkilökohtaisesti eikä sitä voida jättää esimerkiksi vastaanottajan ovelle.
    - Alkoholilaki rakentuu lähtökohtaisesti lupajärjestelmälle, joka mahdollistaa viranomaisvalvonnan. On tärkeää, että luvanvaraisuus on ulotettu koskemaan alkoholin kotiinkuljetusta tekeviin toimijoihin ja että toimituslupaan sisältyy vastaavat elementit ja edellytykset kuin vähittäismyyntilupaan, esimerkiksi omavalvontasuunnitelma. Luvanvaraisuus tuo kotiinkuljetukseen liittyvät toimijat luontevasti valvovan viranomaisen seurantaan.
    - Alko pitää tärkeänä, että jokaisen luovutuksia tekevän henkilön on osoitettava myynninvalvonnan ja alkoholilain tuntemus toimituspassilla, sillä alkoholin luovutuksia tehdään pääsääntöisesti yksin ilman kollegoiden tukea.
    - On hyvä, että lain voimaantulossa on siirtymäsäännös, jolla turvataan Alkon yritystoimitukset yritysosoitteisiin voimassa olevan alkoholilain pykälällä, joka poistetaan kotiinkuljetusesityksen myötä tarpeettomana.

2. **Alkon kansanterveydellisen aseman turvaamiseksi, kotiinkuljetusoikeutta ei tule ulottaa alkoholilain poikkeuksiin ainakaan ennen notifioinnin lopputuloksen selviämistä. Ruotsissa pientuottajat eivät saa kotiinkuljettaa tuotteita.**
    - Hallitus ei ohjelmansa mukaan aio muuttaa Alkon kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa. Siksi on tärkeää, että alkoholin kotiinkuljetusta ei tässä vaiheessa uloteta esityksen mukaan alkoholilaissa mainittuihin poikkeuksiin, kuten pienpanimoihin tai tilaviineihin. Toimituksen tulisi koskea alkoholiyhtiön ja kotimaisten vähittäismyyntitoimijoiden myymiä käymisteitse valmistettuja enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä ja muulla tavoin valmistettuja enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältäviä alkoholijuomia.
    - Tilaviinien myyntioikeus on perusteltu ns. Visnapuu (KKO R2017/507) tapauksessa nimenomaan alueellisesti rajattuna ja suhteellisen pienimuotoisena toimintana. **Muulla päätöksellä todennäköisesti avattaisiin EU-oikeudellisesti rajat ylittävä etämyyntioikeus enintään 13 %-tuotteille**

**(tilaviinien vahvuus), mikä saattaisi muuttaa Alkon asemaa**. Tämä huoli tuodaan esiin myös hallituksen esityksessä.

- Esitys on notifioituna komissiolle ja odotusaika päättyy vasta 19.12.2024. (2024/0521/FI (Finland)). Olisi äärimmäisen tärkeätä, että niin komission kuin muiden jäsenmaiden kanta erityisesti alkoholilain poikkeuksista tulee huomioiduksi ja että **tarvittaessa esitykseen voidaan tehdä notifioinnin perusteella muutoksia ennen lain hyväksymistä**.
- Pientuottaja- ja lähituotteiden trendi on vahvistunut viime vuosina. Alkon valikoimassa on lähes 700 kotimaisten pientuottajien tuotetta. Pientuottajat pääsevät maksutta Alkon verkkokauppaan, jonka kautta kotiinkuljetus järjestyy. Eduskuntaa pyydetään huomioimaan, että esityksen tarkoittamat **pientuottajat voivat tällä hetkellä ilmoittaa tuotteensa maksutta enintään 10 Alkon myymälän valikoimaan ja Alkon verkkokauppaan, josta pientuottajien tuotteiden kotiinkuljetus voidaan järjestää**. Tämä on myös pienille tuottajille todennäköisesti hallinnon ja järjestelmien näkökulmasta kevyempi vaihtoehto kuin oman verkkokaupan ja kuljetusvalmiuden rakentaminen.
- Ruotsissa pientuottajien kuten pienpanimoiden ja viinitilojen tuotteiden myyntiä suoraan kuluttajille paikan päältä ollaan avaamassa tiukoin ehdoin, mutta lainsäädäntöön ei tule pientuottajille mahdollisuutta tehdä kotiinkuljetuksia.
    - Tilamyynnin ehtona on esimerkiksi myynnin tapahtuminen valmistuspaikasta, ostajan osallistuminen maksulliselle vierailulle pientilalla ennen ostoa, myyntimäärää kerralla rajoitetaan 0,7 litraan väkeviä ja 3 litraan olutta tai muuta käymisteitse valmistettua juomaa, alkoholin minimimyyntihintaa rajoitetaan lainsäädännöllä ja myyntiajat ovat rajattu laajimmillaan klo 10 ja klo 20 välille.
    - Esitys oli notifioitavana komissiolle (2024/0388/SE (Sweden)) ja odotusajan päättymiseen mennessä (8.10.24) **Portugali oli yksityiskohtaisessa lausunnossaan todennut muun muassa, että tilaviinimyynnin salliminen paikallisille tuottajille on protektionistinen malli, mikä johtaa syrjintään muiden jäsenvaltioiden tuotteita kohtaan**. Samalla se katsoo esityksen olevan ristiriidassa Ruotsin alkoholimonopolin ja sen perusteiden kanssa ja luovan esteitä tavaroiden vapaalle liikkuvuudelle ja olevan syrjivä ja suhteeton toimenpide jäsenvaltioiden välisessä kaupassa.

3. **Alkon varastoluovutuksiin täsmennys (pykälä 26)**
    - Alkolla tulisi olla yksiselitteisesti **vastaava oikeus varastoista tehtäviin luovutuksiin kuin vähittäismyyntiluvanhaltijoilla enintään 8 %-tuotteiden osalta** ja mikä on kirjattu esityksen 17 §:ään.
    - Alkon vähittäismyyntipaikkaa koskevassa päätöksessä tai vähittäismyyntiluvassa voitaisiin määritellä noutopisteitä, joiden sisätiloista alkoholijuomia voitaisiin luovuttaa toimitukseen.

4. **Tarve kattavalle vaikutusten arvioinnille ja seurannalle sekä yksittäisistä esityksistä että alkoholipolitiikasta kokonaisuutena**
    - Hallituksen esitysluonnoksessa arvioidaan, että sillä voi olla vähäinen alkoholihaittoja ja niistä aiheutuvia kustannuksia kasvattava vaikutus. Kuitenkin esityksen vaikutusten arvioinnissa on huomioitava myös hallitusohjelmassa linjatut muut lukuisat alkoholipolitiikan muutokset ja niiden yhteisvaikutus. Yhteisvaikutusten arviointia vaikeuttaa hallitusten esitysten tuominen eduskuntaan yksittäisinä esityksinä.
    - Alkoholipolitiikkaan kohdistuessa merkittäviä muutoksia **tarvittaisiin alkoholin yhteiskunnallisista kustannuksista ja alkoholipoliittisten toimenpiteiden seurauksista kattavaa terveystaloustieteellistä vaikuttavuustutkimusta yhteiskuntapoliittisen tutkimuksen rinnalle**. Jotta vaikutuksia alkoholilain muutoskohdissa voidaan arvioida, **työ tulisi käynnistää välittömästi ja siihen tulisi kohdentaa erillinen rahoitus.**
        - Esimerkiksi Lainsäädännön arviointineuvosto kiinnitti kotiinkuljetusta koskevassa lausunnossaan huomiota siihen, että alkoholipolitiikkaa koskevien lainsäädäntömuutosten yhteisvaikutuksia tulee arvioida tarkemmin. Yhteisvaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon lakiehdotusten vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen sekä alkoholihaitoista syntyviin kustannuksiin.
        - Myös eduskunta on vastauksessa hallituksen esitykseen enintään 8 % käymisteitse tuotteiden vapauttamisesta (EV 40/2024vp) edellyttänyt että valtioneuvosto seuraa alkoholilain muutoksista aiheutuvia vaikutuksia erityisesti perheisiin ja lapsiin sekä alkoholikuolleisuuteen ja ryhtyy tarvittaessa havaittujen ongelmien korjaamiseen sosiaali- ja terveyspolitiikan sekä veropolitiikan keinoin.
    - Hallitusohjelmassa mainittuun puoliväliriiheen tehtävään viinien myynnin laajentamiseen liittyvään selvitykseen, johon myös hallituksen esityksessä viitataan, eivät 8 % käymisteitse vapauttamisen tai alkoholin kotiinkuljetuksen vaikutukset vielä ole riittävästi arvioitavissa.
    - Lyhyemmän aikavälin arvioiden lisäksi kaivattaisiin pitkän aikavälin vaikutuksista esimerkiksi alkoholipolitiikan vaikutuksista työurien pituuteen.
    - Myös viranomaisille tulee taata riittävät resurssit vaikutusten arvioimiseen niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä.

## PYKÄLÄKOHTAISET HUOMIOT

### 26 §

*Vähittäismyyntipaikkaa koskevassa päätöksessä voidaan määritellä noutopisteitä, joiden sisätiloista alkoholijuomia voidaan luovuttaa toimitukseen*

Alko ehdottaa 26 §:ään lisättäväksi vastaavan kirjauksen, mikä 17 §:ssä on ja mikä selkeyttäisi sen, että myös Alkolla on mahdollisuus määritellä noutopisteitä ja järjestää luovutuksen toimitusluvanhaltijalle sillä missä se toiminnan järjestämisen kannalta olisi tehokkainta. Alkon vähittäismyyntipaikkaa koskevassa hakemuksessa voitaisiin määritellä noutopisteitä,

joiden sisätiloista alkoholijuomia voitaisiin luovuttaa toimitukseen. Luovutus voisi tapahtua esimerkiksi varastolta, kunhan kyseinen varasto olisi määritelty noutopisteeksi. Tällä menettelyllä voitaisiin turvata se, että luovutuspaikat olisivat lupaviranomaisten tiedossa ja siten valvonnan piirissä.

**35 § Alkoholijuomien toimitus**
*3 mom. Vähittäismyyntiluvanhaltijan ja alkoholiyhtiön on varmistettava verkko-oston yhteydessä vahvalla sähköisellä tunnistamisella, että ostaja ei ole alle 18-vuotias eikä väkevien alkoholijuomien verkko-oston yhteydessä alle 20-vuotias.*

Iän tarkastaminen on osa vastuullista alkoholinmyyntiä. Alko toivoo kuitenkin, että riittävää olisi, että ikä on tarkastettu kertaalleen vahvan tunnistautumisen kautta henkilön tehdessä ensimmäistä tilausta ja ollessa kirjautuneena myyjän verkkokauppaan. Tämän jälkeen tilaukset voisi kirjautuneena tehdä ilman erillistä iän tarkistamista vahvalla tunnistautumisella, sillä tunnistautumiseen riittäisi tilinkäyttöoikeus. Ilman tilinkäyttöoikeutta asioivan asiakkaan ikä tarkistettaisiin aina vahvalla tunnistautumisella jokaisen tilauksen yhteydessä. Maksu tulisi kuitenkin suorittaa aina vahvan tunnistautumisen kautta.

**35 a § Alkoholijuomien toimitus**
*1 mom. Alkoholijuomien toimitus on sallittua vain, jos alkoholijuoma on ostettu ja noudettu kotimaan vähittäismyynnistä tai alkoholiyhtiöstä. Alkoholijuoman toimittaja saa luovuttaa ostajalle tai muulle vastaanottajalle vain sellaisia alkoholijuomia, joita toimitukseen luovuttaneella vähittäismyyntiluvanhaltijalla tai alkoholiyhtiöllä on vähittäismyyntiluvan tai lain nojalla oikeus myydä.*

Alko katsoo, että ns. tilaviinit ja käsityöläisoluet, joilla alkoholilain mukaan on mahdollisuus saada vähittäismyyntioikeus yhden vähittäismyyntipaikan sisätiloihin, joka sijaitsee valmistuspaikan välittömässä läheisyydessä, tulisi rajata lakiesityksen ulkopuolelle. Tilaviinien myyntioikeus on perusteltu ns. Visnapuu (KKO R2017/507) tapauksessa nimenomaan alueellisesti rajattuna ja suhteellisen pienimuotoisena toimintana. Avaamalla kotiinkuljetusoikeuden myös tälle poikkeukselle, otetaan samalla kantaa myös EU-oikeuden kannalta rajat ylittävään etämyyntiin, mikä tässä lakiesityksessä oli tarkoituksella rajattu pois.

Käsityöläisoluiden ja tilaviinien hyväksyttävyyden osalta EU tuomioistuin katsoi erityisen merkityksen olevan sillä, että myyntioikeus on sidottu juomien valmistuspaikkaan ja että myyntilupa liittyy varsinkin tilaviinien osalta mahdollisuuteen houkutella matkailijoita ja myydä tuotteita tilalla vieraileville asiakkaille. Hallituksen esityksen notifiointiprosessi on kesken, eikä lakia tulisi tältä osin hyväksyä ennen komission ja muiden jäsenvaltioiden huomioita ja ennen kuin mahdolliset välttämättömät muutokset lakiin on tehty notifiointiprosessin perusteella.

Ruotsin valtion notifioitavana olleessa tilaviiniesityksessä (2024/0388/SE) myyntioikeus on vain tilalta, kotiinkuljetus ei ole mahdollista, ja myyntioikeus edellyttää maksullista vierailukierrosta tilalla. Notifiointiprosessi on vielä kesken, sillä jäsenmaista Portugali on jättänyt yksityiskohtaiset kommentit.

Alko ehdottaakin, että enemmän kuin 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien ja enemmän kuin 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien muulla tavalla valmistettujen alkoholijuomien osalta olisi perusteltua säätää, että toimitettavat väkevämmät alkoholijuomat tulisi hankkia alkoholiyhtiöstä, jotta voitaisiin turvata alkoholiyhtiön kansanterveydellinen asema. Alko esittää, että pykälän toiseen momenttiin palautettaisiin lausuntokierroksella ollut pykälämuotoilu:

> *Alkoholijuomien toimitus toimitusluvalla on sallittua vain, jos käymisteitse valmistettu enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävä ja muulla tavoin valmistettu enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältävä alkoholijuoma on ostettu ja noudettu kotimaisesta vähittäismyynnistä.*

## ALKOHOLIN AIHEUTTAMAT HAITAT YKSILÖLLE, MUILLE IHMISILLE JA YHTEISKUNNALLE EDELLYTTÄVÄT TARKKARAJAISTA LAINSÄÄDÄNTÖÄ, JOTTA ALKOHOLIN KOTIINKULJETUKSEN KIELTEISIÄ VAIKUTUKSIA VOIDAAN ENNALTAEHKÄISTÄ

Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholin kulutusta rajoittamalla ja valvomalla siihen liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Alko pitää välttämättömänä, että alkoholin kotiinkuljetusta säädellään laissa riittävän yksityiskohtaisesti, jotta voidaan varmistua myynninvalvonnan mahdollisimman tehokkaasta toteutumisesta, viranomaisten valvonnasta, kotiinkuljetusta tekevien toimijoiden omavalvonnasta sekä ehkäistä alkoholin kokonaiskulutuksen ja alkoholihaittojen kasvua. THL ja Valvira ovat arvioineet alkoholijuomien verkkokaupan ja kotiinkuljetuksen luovan uudenlaisia haasteita alkoholin vähittäismyynnin valvonnalle ja vastuullisuusperiaatteiden noudattamiselle, minkä vuoksi valittavalla sääntelymallilla on merkittävä vaikutus siihen, kuinka hyvin haittoja ja lieveilmiöitä voidaan hallita.

Alkoholi ei ole tavanomainen hyödyke eikä sen kotiinkuljetus ole suoraan verrattavissa normaaliin alkoholin myyntiin kivijalkakaupasta tai muiden verkkokauppaostosten kotiinkuljetuksiin. Alkoholilain muutoksissa tulee arvioida kattavasti vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin, työelämään, kansantalouteen sekä elinkeinopolitiikkaan. Alkoholi aiheuttaa tutkitusti haittoja ja kustannuksia yhteiskunnalle. Siksi alkoholihaittojen ennaltaehkäisy on myös kansantaloudesta ja suomalaisten hyvinvoinnista huolehtimista.

Alkoholin aiheuttamien välittömien kustannusten suuruudeksi yhteiskunnalle on arvioitu noin 1,4–1,6 miljardia euroa vuodessa. Välittömät kustannukset sisältävät muun muassa terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja järjestyksenpidon kustannuksia. Alkoholin välillisten eli epäsuorien kustannusten suuruudeksi on arvioitu vähintään noin 1 miljardi.[1] Välilliset kustannukset kattavat kuolemista ja työkyvyttömyydestä syntyviä tuotantopanosmenetyksiä sekä sairauspoissaolojen aiheuttamia menetyksiä. Alkoholikuolleisuudessa on isoja

[1] Luotonen, N. (2023). Numerot puhuvat 2. Alkoholin haitat suomalaisilla työpaikoilla: Kuinka paljon ne maksavat, miten ne ilmenevät ja miten niitä voi vähentää? Alko, Ehyt ry & Työturvallisuuskeskus https://ttk.fi/julkaisu/numerot-puhuvat-2-alkoholin-haitat-suomalaisilla-tyopaikoilla/

alueellisia eroja ja alkoholi on useimmilla hyvinvointialueilla suurin syy menetettyihin elinvuosiin.[2]

Alkoholin aiheuttamia kielteisiä inhimillisiä seurauksia ja sosiaalisia vaikutuksia ei myöskään ole mahdollista mitata ainoastaan taloudellisin mittarein. Vaikka 15–16-vuotiaiden alkoholinkäyttö on viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana vähentynyt ja kokonaan raittiiden nuorten osuus lisääntynyt, on alkoholi edelleen nuorten yleisin käyttämä päihde. Humalajuomisen määrä ei enää nuorten kesken vähenny.[3] Suomessa on noin 89 000 lasta, jonka vanhemmista vähintään toisella on ollut vakava, hoitoa vaatinut päihdeongelma ennen lapsen täysi-ikäisyyttä. Suurimmalla osalla vanhemmista taustalla on alkoholiongelma. [4] Vanhemman alkoholin väärinkäyttö ja siihen liittyvä väkivaltaisuus ovat yleisimmät syyt lapsen huostaanotolle Suomessa. Noin joka neljäs suomalainen on kokenut lapsuudessaan haittoja läheisen aikuisen alkoholinkäytöstä. Alkoholi on myös merkittävä lähisuhdeväkivallan taustatekijä.

OECD:n vuonna 2021 tekemien laskelmien mukaan Suomen olisi mahdollisuus lisätä bruttokansantuotetta jopa 6 miljardia euroa (2,3 % BKT:stä), jos alkoholin kulutusta saataisiin miehillä vähennettyä 3,65 päivittäisestä alkoholiannoksesta 1,5 annokseen ja vastaavasti naisille 1,1 annoksesta 1 annokseen. Kokonaiskulutuksessa tämä vastaisi noin kuutta litraa. [5] Alkoholin kielteinen ns. kaksoisvaikutus kuvaa vallitsevaa tilannetta, jossa alkoholinkäyttö lisää julkisen sektorin kustannuksia mutta samalla vähentää kustannusten maksajia. Työelämä- ja kilpailukykyvaikutuksia arvioitaessa tulee ottaa huomioon, että alkoholin kustannusten arvioidaan maksavan työnantajille noin 500 miljoonaa euroa vuodessa. [6] Työvuosissa menetettiin noin 17 000 vuonna 2018. [7] Toisin kuin yleisesti luullaan, merkittävä osa alkoholin riskikäyttäjistä on mukana työelämässä.

THL:n Alkoholipoliittisissa mielipiteissä (2024) kysyttiin luottavatko vastaajat siihen, että ikärajoja ja päihtyneille myynnin kieltoa voidaan tehokkaasti valvoa, jos alkoholijuomien kotiinkuljetus sallitaan, esimerkiksi ruokalähettipalvelujen toimesta. Vastaajista 45 prosenttia ei luottanut tähän lainkaan ja 30 prosenttia luotti melko vähän. Myös tästä syystä sääntelyä ja valvontaa alkoholin kotiinkuljetukselle tarvitaan.

---

[2] FCG: Suomen vältettävissä olevat ennenaikaisesti menetetyt elinvuodet 2023

[3] Raitasalo, K. (2024). Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen – ESPAD 2024: Suomalaisnuorten alkoholinkäyttö vähenee edelleen, vapen ja nikotiinipussien käyttö on yleistä. THL, Tilastoraportti: 42/2024. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024080663907

[4] Raitasalo, K. (2024). Miten yleisiä perheiden päihdeongelmat ovat? THL, Tutkimuksesta tiiviisti 23/2024. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-313-3

[5] OECD (2021), Preventing Harmful Alcohol Use, OECD Health Policy Studies, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/6e4b4ffb-en

[6] Luotonen, N. (2023). Numerot puhuvat 2. Alkoholin haitat suomalaisilla työpaikoilla: Kuinka paljon ne maksavat, miten ne ilmenevät ja miten niitä voi vähentää? Alko, Ehyt ry & Työturvallisuuskeskus https://ttk.fi/julkaisu/numerot-puhuvat-2-alkoholin-haitat-suomalaisilla-tyopaikoilla/

[7] Stockwell, T., Sherk, A., Sorge, J., Norström, T., Angus, C., Chikritzhs, T., Churchill, S., Holmes, J., Meier, P., Naimi, T., Ramstedt, M. & Simpura, J. (2019). Finnish alcohol policy at the crossroads: The health, safety and economic consequences of alternative systems to manage the retail sale of alcohol. A report prepared for the Finnish alcohol monopoly, Alko. Canadian Institute for Substance Use Research, University of Victoria, BC, Canada. https://www.uvic.ca/research/centres/cisur/assets/docs/report-alko.pdf

## KANSAINVÄLISEN ALKOHOLITUTKIMUKSEN JA KÄYTÖNNÖN KOKEMUKSEN PERUSTEELLA ALKOHOLIN KOTIINKULJETUKSESSA TARVITAAN TARKKARAJAISTA KANSALLISTA SÄÄNTELYÄ

Kansainvälisesti tarkasteltuna alkoholin verkkokauppa ja kotiinkuljetus ovat merkittävimpiä alkoholin saatavuuden muutoksia 2000-luvulla[8]. Kansainvälisen tutkimuksen perusteella alkoholin kotiinkuljetus vaikuttaa saatavuuteen kahdella tapaa. Ensinnäkin se lisää asiakkaan helposti saatavilla olevien alkoholin myyjien määrää useilla erilaisilla dynamiikoilla: verkkokauppa ja kotiinkuljetus tuovat markkinalle uusia toimijoita, samalla kun ne tuovat vanhoille toimijoille uusia tapoja muokata liiketoimintaansa [9]. Toiseksi verkkokauppa ja kotiinkuljetus alentavat alkoholin hankkimisen kokonaiskustannuksia, kun alkoholin hankkimiseen käytetyn ajan tai matkan kuluttaja voi halutessaan ulkoistaa toisaalle. [10]

Kaikkinensa kansainvälinen tutkimusnäyttö alkoholin verkkokaupasta ja kotiinkuljetuksesta on vielä puutteellista, mutta vertaisarvioitua tutkimustietoa on saatavilla erityisesti Australiasta, Uudesta-Seelannista ja Yhdysvalloista. Eräässä tutkimuskatsauksessa tarkasteltiin kuutta englanninkielistä OECD-maata ja vertailtiin niiden 77 hallintoalueen alkoholilainsäädäntöä. Analysoiduista 77 hallintoalueesta 72 salli alkoholin verkkomyynnin ja kotiinkuljetuksen. Hallintoalueista vain seitsemän edellytti ikärajan tarkastamista verkko-ostamisen yhteydessä, mutta 71 hallintoaluetta edellytti ikärajatarkastusta alkoholitoimituksen yhteydessä. Suurimmassa osassa hallintoalueita myyntiä koskevat rajoitukset eivät olleet samat verkossa kuin kivijalassa. Siten lainsäädännöissä oli selkeitä puutteita vastuullisen myynninvalvonnan osalta: esimerkiksi Etelä-Australiassa, Tasmaniassa ja Uudessa Etelä-Walesissa (NSW) ostaja voi ohjeistaa lähettiä jättämään alkoholitoimituksen ovelle, eikä näillä hallintoalueilla vaadittu ikärajatarkastusta verkko-ostamisenkaan yhteydessä (paitsi NSW:ssa saman päivän aikana tapahtuvien lähetysten yhteydessä). [11]

Alkoholin kotiinkuljetuksen vaikutuksesta alkoholihaittoihin tiedetään vielä vähän. Tutkimuskirjallisuuden perusteella vaikuttaa siltä, että paljon juovat henkilöt tilaavat alkoholia muita useammin kotiin. Samaten nämä henkilöt ovat muita alttiimpia jatkamaan juomiskertojaan pikatoimitusten avulla. Juomiskerran jatkaminen edellyttää monissa tapauksissa alkoholitoimituksen vastaanottamista päihtyneenä, mikä asettaa haasteita pikatoimitusten myynninvalvonnalle. Australialaistutkimuksen kirjoittajien mukaan myynninvalvonta on ensisijainen keino estää alkoholitilausten luovuttaminen päihtyneille asiakkaille, mutta yksittäisen kuljettajan kykenemättömyys varmistua päihtymyksestä ja turvattomuuden tunne tilanteessa voivat vaikeuttaa myynninvalvontaa ja myynnistä kieltäytymistä. Kirjoittajat painottavat, että pelkkien myynninvalvonnan koulutusten sijaan

---

[8] Coomber, K., Baldwin, R., Wilson, C., Taylor, N., Callinan, S., Wilkinson, C., Toumbourou., J.W. & Miller., P.G. (2022). Western Australia alcohol home delivery project: Test purchasing final report. Deakin University, Geelong, Australia. Prepared for Cancer Council Western Australia. https://cancerwa.asn.au/wp-content/uploads/2023/03/Deakin-University_WA-alcohol-home-delivery-project_Test-purchasing_final-report.pdf

[9] 1Coomber, K., Baldwin, R., Taylor, N., Callinan, S., Wilkinson, C., Toumbourou, J. W., Chikritzhs, T., & Miller, P. G. (2024). Characteristics of high- and low-risk drinkers who use online alcohol home delivery in Western Australia. Drug and Alcohol Review, 43(2), 407–415. https://doi.org/10.1111/dar.13783

[10] Lemp, J. M., Kilian, C., & Probst, C. (2024). Here to stay? Policy changes in alcohol home delivery and "to-go" sales during and after COVID-19 in the United States. Drug and Alcohol Review, 43(2), 434–439. https://doi.org/10.1111/dar.13789

[11] Colbert, S., Wilkinson, C., Thornton, L., Feng, X., & Richmond, R. (2021). Online alcohol sales and home delivery: An international policy review and systematic literature review. Health Policy, 125(9), 1222–1237. https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2021.07.005

tarvittaisiin hallintoalueen tasoista regulaatiota, joka säätelisi esimerkiksi toimitusaikoja ja pikatoimituksia.[12]

Australiassa myynninvalvonnan kipukohtiin liittyy mediassa käsitelty ennakkotapaus, jossa Jimmy Brings -alkoholipikalähettiyritys oli tutkinnan kohteena asiakkaansa kuoleman vuoksi. Mies tilasi viiniä ja väkeviä melkein päivittäin viimeisten elinviikkojensa aikana[13]. Uuden Etelä-Walesin kuolinsyyntutkijat pitivät alkoholin pikatoimituksia osallisina miehen kuolemaan ja myöhemmin osavaltio on muuttanut lakejaan alkoholitoimituksia koskien[14].

Kolmannen osapuolen alkoholitoimitukset ovat saaneet kritiikkiä puutteellisesta myynninvalvonnasta Australian ohella muuallakin. Keväällä 2020 Kalifornian alkoholiviranomainen (California Department of Alcoholoc Beverage Control) suoritti lukuisia testiostoja useiden kolmannen osapuolen toimijoiden kautta: lähettipalvelut epäonnistuivat ikärajavalvonnassa 80 prosentissa ostoista[15]. Keväällä 2022 Isossa-Britanniassa tutkittiin alkoholin pikatoimituksia. Alle kahden tunnin toimitusten yhteydessä ikärajavalvonta epäonnistui 72 prosenttia tapauksista[16]. Marraskuussa 2022 lähettipalvelut jäivät Bostonissa kiinni siitä, että ne olivat toimittaneet alkoholia alaikäisille, jotka hyödynsivät epäkelpoja henkilöllisyystodistuksia[17]. Toukokuussa 2023 ruokalähettipalvelu GoPuff menetti alkoholitoimilupansa Massachusettsin osavaltiossa, koska se toistuvasti epäonnistui myynninvalvonnassaan eikä korjannut toimintaansa huomautuksista huolimatta[18].

Myös ikärajavalvonta on tutkimusten mukaan haastavampaa kotiinkuljetuksessa. Australiassa toteutetun tutkimuksen mukaan alle 25-vuotiaat saivat alkoholin kotiin kuljetettuna huomattavasti useammin ilman ikärajatarkistusta kuin kivijalkamyymälästä. Kotiinkuljetusten yhteydessä 32 prosenttia oli saanut toimituksen ilman ikärajavalvontaa, kun myymälöistä ostaessa ikärajavalvontaa ei ollut kohdannut 7 prosenttia vastaajista. [19]

## MUISSA EUROOPAN MAISSA ALKOHOLIPOLITIIKKAA TIUKENNETAAN

Tuoreimpana esimerkkinä Latvia on kiristämässä alkoholilainsäädäntöään. Uuden lain mukaan rajoitetaan mm. alkoholin luovutusaikaa (maanantaista lauantaihin kello 10.00–20.00; sunnuntaisin kello 10.00–18.00), kielletään alkoholijuomien hintojen ja alennusten mainonta painetuissa tiedotusvälineissä, painetuissa materiaaleissa, elokuvateattereissa ja

---

[12] Coomber, K., Baldwin, R., Taylor, N., Callinan, S., Wilkinson, C., Toumbourou, J. W., Chikritzhs, T., & Miller, P. G. (2024). Characteristics of high- and low-risk drinkers who use online alcohol home delivery in Western Australia. Drug and Alcohol Review, 43(2), 407–415. https://doi.org/10.1111/dar.13783

[13] Day, O., Pickering, M., & Chain, B. (2021). Inside the sad final weeks of a lonely man, 49, who drank himself to death with $24,000 worth of booze over 300 orders delivered to his Bondi flat by Jimmy Brings [verkkouutinen] https://www.dailymail.co.uk/news/article-10133565/Inside-final-weeks-man-drank-death-daily-deliveries-Jimmy-Brings.html

[14]Coomber, K., Baldwin, R., Wilson, C., Taylor, N., Callinan, S., Wilkinson, C., Toumbourou., J.W. & Miller., P.G. (2022). Western Australia alcohol home delivery project: Test purchasing final report. Deakin University, Geelong, Australia. Prepared for Cancer Council Western Australia. https://cancerwa.asn.au/wp-content/uploads/2023/03/Deakin-University_WA-alcohol-home-delivery-project_Test-purchasing_final-report.pdf

[15]Robicelli, A. (2020). Minors are using delivery apps to order booze because why wouldn't they [verkkouutinen]. The Takeout. https://www.thetakeout.com/third-party-delivery-apps-are-selling-alcohol-to-minors-1843445010/

[16]Arthur, R. (2022). 'Major weaknesses' in online alcohol sales age-verification controls [verkkouutinen] https://www.beveragedaily.com/Article/2022/04/12/Major-weaknesses-in-online-alcohol-sales-age-verification-controls

[17] Moller, L. (2022). State investigators say food delivery apps brought alcohol to underage students [verkkouutinen] https://www.cbsnews.com/boston/news/abcc-investigators-doordash-ubereats-alcohol-underage-students/

[18] Mutasa, T. (2023). Delivery service GoPuff loses license for selling alcohol to minors around Boston College [verkkouutinen] https://www.cbsnews.com/boston/news/delivery-service-gopuff-loses-license-for-selling-alcohol-to-minors-around-boston-college/

[19] Colbert, S., Wilkinson, C., Thornton, L., Feng, X., Campain, A., & Richmond, R. (2023). Cross-sectional survey of a convenience sample of Australians who use alcohol home delivery services. Drug and Alcohol Review, 42(5), 986–995. https://doi.org/10.1111/dar.13627

internetissä, kielletään myynninedistämistoimet mm. kaksi yhden hinnalla -tarjoukset, vaaditaan vähittäismyyntipisteissä annetavan tietoja, jossa varoitetaan, että alaikäiset eivät saa käyttää alkoholijuomia ja että niiden käytöllä on kielteinen vaikutus terveyteen ja että verkkosivustolta tai mobiilisovelluksesta ostetut alkoholijuomat voidaan toimittaa ostajalle aikaisintaan kuuden tunnin kuluttua tilauksesta. Lakiesityksen tarkoituksena on suojata kansalaisten terveyttä ja rajoittaa alkoholin saatavuutta kulutuksen hillitsemiseksi. Uusien lakien on tarkoitus tulla voimaan kesäkuussa 2025. (Ilmoitus 2024/0351/LV (Latvia))

Virossa on kiristetty alkoholilainsäädäntöä koskien alkoholin esilläoloa kaupoissa ja lisäksi alkoholiveroa nostettiin vuoden 2024 alussa kaikissa tuoteryhmissä 5 %:lla.
Viro suunnittelee vastaavia alkoholiveronkorotuksia vuosille 2025–2026. Myös ALV:n nousi 20 %:sta 22 % vuoden 2024 alusta. Muita alkoholipoliittisia toimia ovat olleet alkoholin yömyynnin kieltäminen ja alkoholin myyntialueiden rajaaminen ruokakaupoissa.

Liettuassa vuoden 2018 alussa alkoholin mainonta kiellettiin, alkoholin ostoikä nostettiin 20 vuoteen ja vähittäismyyntiaikoja rajoitettiin arkipäivisin sekä kiellettiin sunnuntaisin. Tanska suunnittelee kiristävänsä alkoholipolitiikkaansa ikärajojen osalta. Vuonna 2023 Iso-Britannia kiristi alkoholiverotustaan ja Skotlanti nostaa säännöllisesti alkoholin minimihintaa.

Irlannissa säädettiin vuonna 2018 vaiheittain voimaan tuleva alkoholilaki, jossa muun muassa rajoitettiin alkoholin mainontaa ja näkyvyyttä esimerkiksi urheilutapahtumissa, tiukennettiin merkittävästi alkoholin myyntipaikkoja koskevia säädöksiä kuten alkoholin esillepanoa myymälöissä ja säädettiin alkoholille minimihinnat. Vuonna 2026 Irlanti ottaa käyttöön ensimmäisenä EU-maana etiketteihin lisättävät kattavat varoitusmerkinnät alkoholiin liittyvistä riskeistä. Myös Norjassa suunnitellaan varoitusmerkintöjen käyttöönottoa.

WHO:n arvion mukaan alkoholi on Euroopassa kolmanneksi merkittävin ehkäistävissä olevien sairauksien ja ennenaikaisten kuolemien aiheuttaja. [20] [21] WHO:n tarttumattomien tautien strategiassa valtioiden tavoitteeksi on asetettu alkoholin kokonaiskulutuksen alentaminen 10 prosentilla vuoteen 2025 mennessä. [22] YK:n kestävän kehityksen tavoitteissa korostetaan erikseen mainittuna alkoholin ja muiden päihteiden aiheuttamien haittojen ehkäisyä ja hoitoa.[23] Suomi on sitoutunut edellä mainittujen kansainvälisten strategioiden toimeenpanoon.

Kunnioittavasti,

Helsingissä 4. marraskuuta 2024

Leena Laitinen
toimitusjohtaja

Anton Westermarck
talousjohtaja

[20] Rehm, J., et al., Global burden of disease and injury and economic cost attributable to alcohol use and alcohol-use disorders. The Lancet, 2009. 373(9682): p. 2223-2233.
[21] WHO, European action plan to reduce the harmful use of alcohol 2012–2020. 2012, Copenhagen: WHO Regional Office for Europe
[22] WHO, Global action plan for the prevention and control of noncommunicable diseases 2013-2020. 2013, Geneva: World Health Organization
[23] YK, Agenda2030 - kestävän kehityksen tavoitteet (Sustainable Development Goals) https://sustainabledevelopment.un.org/. 2015, New York: Yhdistyneet kansakunnat (YK)